

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.06.2009, sp. zn. 25 Cdo 1620/2007, ECLI:CZ:NS:2009:25.CDO.1620.2007.1

Číslo: 32/2010

Právní věta: Stát neodpovídá za škodu způsobenou pochybením notáře či jeho pracovníka při ověření podpisu na listině.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.06.2009

Spisová značka: 25 Cdo 1620/2007

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu: 3-4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla:

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se na státu domáhala zaplacení částky 1 600 000 Kč jako náhrady škody způsobené jí nesprávným úředním postupem notářky při ověřování pravosti podpisu druhé smluvní strany na kupní smlouvě.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 3 rozsudkem pro zmeškání ze dne 29. 5. 2006 uložil žalované zaplatit žalobkyni částku 1 600 000 Kč s tím, že tato její povinnost zanikne v rozsahu, ve kterém by žalobkyni plnil R. E., podle rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 19. 5. 2004, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění (§ 153b odst. 1 o. s. ř.), že dne 19. 2. 2003 při ověřování podpisu na kupní smlouvě uzavírané žalobkyní jako kupující se společností V., s. r. o., za níž jako zmocněnec jednal jistý M. D. (ve skutečnosti R. E.), tajemnice notářky JUDr. L. J. ověřila jeho totožnost podle předloženého cestovního pasu neexistujícího státního útvaru New Grenada. Posléze byla podle smlouvy vyplacena podvodně jednajícimu R. E. částka 1 600 000 Kč jako kupní cena za nemovitost. Jmenovaný byl v trestním řízení odsouzen za tento skutek a zavázán zaplatit žalobkyni vzniklou škodu. Soud dovodil, že při ověřování totožnosti osoby, jejíž podpis byl notářskou tajemnicí legalizován na základě neplatného dokladu totožnosti, došlo k pochybení, které je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou, za níž odpovídá stát z titulu nesprávného úředního postupu podle § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „zákon“). Stát je jediným (univerzálním) nositelem odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem veřejné moci a jeho odpovědnost je výlučná. S poukazem na ustanovení § 4 zákona uzavřel, že odpovědnost státu se vztahuje i na legalizaci (vidimaci a další ověřovací úkony činnosti notáře), čímž je vyloučena tzv. zbytková odpovědnost

notáře podle ustanovení § 57 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád“). Gramatickým a historickým výkladem ustanovení § 4 odst. 1 zákona dospěl k závěru, že i ověřování pravosti podpisů je úředním postupem a za škodu, jež byla nesprávným úředním postupem způsobena, odpovídá stát. Legalizace sama má charakter veřejné listiny, ověření podpisu je formou osvědčení, že žadatel skutečně podepsal kupní smlouvu, přičemž smlouva je právním úkonem. Legalizace tak vyhovuje zákonnému pojmu „sepisování veřejných listin o právních úkonech“ použitému v ustanovení § 4 odst. 1 zákona, podle něž se za výkon státní správy považuje i sepisování veřejných listin o právních úkonech, a na to navazuje odst. 2 téhož ustanovení, jenž stanoví, že činnost notáře podle odst. 1 se považuje za úřední postup. Pasivní legitimace žalované tak vyplývá z ustanovení § 1 odst. 1, § 3 písm. b), § 4 odst. 1, 2 a § 5 písm. b) zákona.

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 28. 11. 2006 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud se plně ztotožnil se závěry soudu prvního stupně. K námitkám v odvolání uvedl, že v posuzovaném případě byly splněny podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání, když řádně a včas předvolaná žalovaná strana se nedostavila bez důvodné a včasné omluvy k prvnímu jednání ve věci, které proběhlo a při němž žalobkyně navrhla vydání rozsudku pro zmeškání. Otázkou pasivní legitimace žalované se podrobně zabýval soud prvního stupně v odůvodnění rozhodnutí a jeho úvahy jsou pečlivě a přesvědčivě popsány, proto na ně odvolací soud plně odkázal.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro zásadní právní otázku, který subjekt je nositelem odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku nesprávného úředního postupu notáře při legalizaci podpisu na kupní smlouvě, tedy zda je tímto subjektem stát dle zákona č. 82/1998 Sb. či přímo notář dle ustanovení § 57 notářského řádu. Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. spočívá zejména v aplikaci nepřiléhavého právního předpisu, jež vyústilo v závěr, že žalovaná Česká republika je subjektem odpovědným za škodu takto způsobenou. Porušením povinnosti stanovené § 64 notářského řádu došlo k pochybení notářky při legalizaci podpisu. Stát však není jediným nositelem odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci a jeho odpovědnost není výlučná. Odpovědnost za škodu, byť by byla způsobena výkonem veřejné moci, leží v některých případech na notáři a nikoliv na státu. Jediným projevem veřejné moci, který naplňuje veškeré znaky definované v ustanovení § 4 zákona, tedy že jde o veřejnou listinu o právním úkonu, je toliko notářský zápis o právním úkonu ve smyslu části šesté oddílu prvního notářského řádu. Ostatní veřejné listiny vyhotovené notářem v rámci notářské činnosti podle § 6 notářského řádu včetně doložky o ověření pravosti podpisu mají sice povahu veřejné listiny, nejsou však veřejnými listinami o právním úkonu, které má na mysli ustanovení § 4 zákona. Legalizační doložka je třeba pokládat za veřejné listiny o osvědčení právně významné skutečnosti, avšak okolnost, že legalizační doložka byla notářem vyznačena na písemnost, která obsahovala právní úkon (kupní smlouvu), nemůže vést k závěru, že by legalizační doložka byla veřejnou listinou o právním úkonu ve smyslu § 4 zákona. S odkazem na právníckou literaturu dovozuje, že subjektem odpovědným za škodu způsobenou vyhotovením veřejné listiny o osvědčení právně významné skutečnosti je přímo notář (§ 57 notářského řádu). Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že napadené rozhodnutí není zásadního právního významu po právní stránce, neboť při řešení meritorní otázky nedošlo k rozporu s hmotným právem. Soud prvního stupně vyčerpávajícím a přesvědčivým způsobem rozebral skutkový stav a zabýval se podrobně otázkou pasivní legitimace žalované. Navrhla odmítnutí, popřípadě zamítnutí dovolání.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné, a to pro řešení otázky pasivní legitimace subjektu odpovědného za škodu způsobenou pochybením notáře při ověření pravosti podpisu na kupní smlouvě. Tato právní otázka dosud nebyla dovolacím soudem na obdobném skutkovém základě řešena (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Nesprávné právní posouzení věci, které žalobkyně uplatňuje jako důvod dovolání podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., spočívá v tom, že odvolací soud aplikoval na zjištěný skutkový stav nesprávný právní předpis nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Odpovědnost státu za škodu způsobenou při výkonu státní moci není universální ani výlučná, podle § 1 odst. 1 zákona 82/1998 Sb. (dále jen „zákon“) stát odpovídá jen při splnění podmínek tímto zákonem stanovených.

Podle § 3 písm. b) zákona odpovídá stát za škodu, kterou způsobily právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona („úřední osoby“).

Podle 4 odst. 1 zákona se za výkon státní správy podle § 3 písm. b) považuje i sepisování veřejných listin o právních úkonech a úkony notáře jako soudního komisaře a úkony soudního exekutora při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu. Podle odst. 2 se činnost notáře a soudního exekutora podle odstavce 1 považuje za úřední postup.

Z těchto ustanovení vyplývá, že odpovědnost státu za činnost notáře je založena za předpokladu, že k pochybení notáře došlo při činnosti, jež je v zákoně o odpovědnosti státu vymezena. V dané věci se jedná konkrétně o ověření podpisu na listině.

Podle § 6 notářského řádu notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a listiny o ověření (dále jen „notářské listiny“) jsou veřejnými listinami, jestliže splňují náležitosti stanovené pro ně tímto zákonem.

Podle ust. § 57 odst. 1 notářského řádu nestanoví-li zvláštní zákon jinak, notář odpovídá žadateli, klientovi nebo jinému účastníku za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem činnosti notáře. Notář odpovídá za škodu způsobenou těmito osobám i tehdy, byla-li způsobena v souvislosti s výkonem činnosti notáře jeho pracovníkem; případná odpovědnost podle pracovněprávních předpisů tím není dotčena. Podle odst. 3 odpovědnost státu za škodu podle zvláštního právního předpisu tím není dotčena.

Podle § 72 odst. 1 notářského řádu notář osvědčuje na žádost skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky. Notář provádí zejména tato osvědčení: a) vidimaci, b) legalizaci, c) o tom, že byla předložena listina a kdy se tak stalo, d) o protestech směnek a jiných listin, které je třeba předložit k uplatnění práva, e) o průběhu valných hromad a schůzí právnických osob, f) o tom, že je někdo naživu, g) o jiných skutkových dějích a stavu věcí, h) o prohlášení. Podle odst. 2 o osvědčení skutečností uvedených v odstavci 1 písm. a) a b) připojí notář ověřovací doložku na předložené listině nebo na listině pevně s ní spojené.

Podle § 74 odst. 1 notářského řádu legalizací notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní.

Ověřování pravosti podpisu se nazývá legalizací. Zákonem stanovenou formou pro ověření pravosti

podpisu je legalizační doložka, která je listinou o ověření, tedy veřejnou listinou (srov. § 6 notářského řádu); legalizační doložka může být vyznačena na listině, na níž jsou podpisy, jejichž pravost má být ověřena, nebo může být vyhotovena samostatně a poté pevně spojena s předloženou listinou; v obou případech se ověřovací doložka považuje za samostatnou listinu o ověření.

Kupní smlouva a ověření pravosti podpisu zmocněnce za prodávající stranu na kupní smlouvě jsou dvě rozdílné listiny. První z nich obsahuje projev vůle směřující k uzavření kupní smlouvy, druhá pak prokazuje, že určitá osoba kupní smlouvu podepsala. Legalizační doložka je listinou odlišnou od smlouvy, tedy od jakéhokoliv právního úkonu v písemné formě (srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 24. 4. 2005, sp. zn. [30 Cdo 1190/2004](#), publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 25/2006). Už z toho důvodu nelze legalizaci podřadit pod „sepisování veřejných listin o právních úkonech“, pro které podle § 4 odst. 1 zákona platí, že se považuje za výkon státní správy, a postavit tak fakticky doložku o ověření podpisu na roveň notářskému zápisu (§ 62 notářského řádu).

Je sice zcela správný závěr soudů obou stupňů, že legalizace v podobě ověřovací doložky je veřejnou listinou, nicméně nejedná se o veřejnou listinu o právních úkonech, ale toliko o osvědčení právně významné skutečnosti, za něž nese přímou odpovědnost notář. Okolnost, že veřejná listina (ověřovací doložka) je vyznačena na písemnosti, která obsahuje právní úkon (kupní smlouvu), nečiní z legalizační doložky veřejnou listinu o právním úkonu ve smyslu § 4 zákona.

Závěr, že zákon č. 82/1998 Sb. nestanoví odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem notáře při osvědčování právně významných skutečností, není restriktivním výkladem tohoto zákona, nýbrž přímo z něj vyplývá právě proto, že zákon č. 82/1998 Sb. je normou speciální ve vztahu k normě obecné – notářskému řádu.

V právní teorii není jednoznačná shoda v odpovědi na otázku, zda v případě porušení povinnosti notáře při ověřování pravosti podpisu odpovídá za škodu tím způsobenou stát z titulu nesprávného úředního postupu podle ust. § 3 písm. b) ve spojení s § 4 zákona nebo notář podle ust. § 57 notářského řádu. Převažující je názor o odpovědnosti notáře (např. Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K. Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 158-165; Bílek, P. Nová úprava odpovědnosti státu za škodu způsobenou notářem. Právní rádce, č. 12, 1998, s. 27-29; Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci, 2. vydání, C. H. Beck 2005, str. 35; poněkud odlišně : Pavlíková, A. Stručně o legalizaci a odpovědnosti podle § 57 NotŘ. Ad Notam, č. 2, 1996, s. 35-36).

Podle názoru dovolacího soudu není přesvědčivá ani argumentace gramatickým výkladem, když ze spojky „i“ užitě v ustanovení § 4 odst. 1 zákona soud dovodil, že stát odpovídá i za jinou činnost notáře než jen sepisování veřejných listin o právních úkonech a za úkony notáře jako soudního komisaře, protože tento výklad neobstojí při výkladu systematickém. Ustanovení § 4 zákona, podle něhož za výkon státní správy podle § 3 písm. b) se považuje i sepisování veřejných listin o právních úkonech, navazuje na předcházející ustanovení § 3 zákona, podle něž stát odpovídá za škodu, kterou způsobily a) státní orgány, b) právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona („úřední osoby“), c) orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona. Spojka „i“ směřuje ke konkretizaci § 3 písm. b) zákona, který nehovoří přímo o notářích a exekutorech, ale pouze o úředních osobách, kterým byl výkon státní správy svěřen zákonem nebo na základě zákona; znamená to tedy, že za „úřední osoby“ se pro účely tohoto zákona považují i notář a exekutor při určitých úkonech. Spojka „i“ tak nesměřuje k činnosti, nýbrž k subjektu.

Jak vyplývá z uvedeného, pasivní legitimace žalované v tomto sporu není dána a dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. je naplněn.

Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.). Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).